

σον προώρως ἐκλιπόντα φίλον καὶ συνάδελφον. Ἡ φιλοπατρία του, ἡ φιλανθρωπία του, ἡ πρὸς πάντας προσήνειά του καὶ ἡ γενναιοφροσύνη του εἶχον ἐκκύσει τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκτίμησιν ὅχι μόνον τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῷ Πολυτεχνείῳ συναδέλφων του, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου, ἐν τῇ ὁποίᾳ τόσον ἐπωφελῶς ἔζησε καὶ ἔδρασεν. Οἱ συνάδελφοί του καὶ φίλοι του, μάλιστα δ' οἱ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ συσπουδασταί του, ἐν οἷς καὶ ὁ ὁμιλῶν, ἐν ὅσῳ ζῶμεν θὰ τὸν ἔχομεν εἰς τὴν καρδιάν μας, ὅταν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐκλείψωμεν ὁ Λαμπαδάριος θὰ ζῇ πάντοτε ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἕλλην γεωδαίτης.

Τὴν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν στοργὴν του ἠθέλησε νὰ ἐκδηλώσῃ ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος καὶ μετὰ θάνατον, κληροδοτήσας εἰς αὐτὴν τὴν τριώροφον ἐπὶ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ, παρὰ τὸν Ἀγ. Σώστην, οἰκίαν του μετὰ τοῦ οἰκοπέδου της καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῆς. Συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ μακαρίτου, κατὰ τὴν πρώτην ἀπὸ τοῦ θανάτου του πενταετίαν ἡ Ἀκαδημία θὰ ἔχῃ ἀπλῶς τὴν κυριότητα τοῦ ἀκινήτου, μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν αὐτῆς καὶ τὴν χρῆσιν τῆς οἰκίας.

Κύριοι συνάδελφοι,

Τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος ἀγαπητοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου, παρακαλῶ ὅπως, ἐγειρόμενοι, τηρήσωμεν ἐνὸς λεπτοῦ σιγῇν.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀντ. Κεραμόπουλλος παρουσιάζει τὸ Β' μέρος τοῦ ἔργου τοῦ κ. Θ. Ἀξενίδου, «Ἱστορία τῆς Πελασγίδος Λαοῖσης καὶ τῆς Θεσσαλίας» καὶ λέγει τὰ ἑξῆς:

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ Ἀκαδημία ἤκουσεν ἄλλοτε παρὰ τοῦ συναδέλφου κ. Σωκ. Κουφέα καλοὺς λόγους διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τῆς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Θεοδ. Ἀξενίδου συγγραφείσης ἱστορίας τῆς «Πελασγίδος Λαοῖσης καὶ τῆς ἀρχαίας Θεσσαλίας».

Σήμερον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς παρουσιάσω τὸν δεύτερον τόμον τῆς ἱστορίας ταύτης. Περιλαμβάνει οὗτος εἰς τὸ πρῶτον μέρος τὴν Μακεδονικὴν καὶ εἰς τὸ δεύτερον τὴν Ρωμαϊκὴν περίοδον, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ὑπεβλήθη καὶ ὡς ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴ εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Πανεπιστημίου.

Ὡς τρίτον μέρος τίθεται ἐν τῷ τόμῳ ἡ περιγραφὴ τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ Λαρισαϊκοῦ Θεσσαλικοῦ κράτους, ὡς τέταρτον δὲ εἶναι ἡ ἀνάλυσις

τῶν τιμῶν καὶ τῶν προνομίων, ἅτινα τὸ κράτος τοῦτο παρεχόρει εἰς ἄνδρας ἐπιφανεῖς, ξένους συνήθως, οὓς ἤθελε νὰ τιμήσῃ καὶ ἐξ ὧν προνομίων συνάγονται σπουδαῖα πορίσματα περὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ πολιτεύματος. Ὡς παράρτημα τίθενται τρία κεφάλαια, ὧν τὸ πρῶτον ἀπαριθμεῖ τοὺς λατρευομένους θεοὺς ἢ ἥρωας καὶ τὰ πιθανὰ λείψανα τῶν ναῶν ἢ ἱερῶν των, τὸ δεῦτερον πραγματεύεται περὶ τῶν ὀλίγων δημοσίων ἀγωνιστικῶν ἰδρυμάτων, τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ τρίτον ἀριθμεῖ τοὺς ὀλίγους συγγραφεῖς, ἢ διανοομένους ἄνδρας τῆς ἀρχαίας Λαρίσης.

Ἡ Μακεδονικὴ περίοδος ἄρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τῷ 358 κατάλυσιν ἢ τὸν περιορισμὸν τῶν ἐλευθεριῶν τῶν δυτικῶν κυρίων ὁμοσπόνδων Μακεδονικῶν κρατῶν, ἅτινα ἦσαν πρότερον «σύμμαχα καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' εἶχε καθ' ἑαυτά». Ὁ Φίλιππος κληθεὶς τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἀλευάδου Σίμου, ὑπῆρξεν εὐπρόσδεκτος ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν πάντων, ἐπειδὴ οὗτοι εἶχον ἀποκάμει ἐκ τῆς τυραννίας τῶν Φεραίων, αὐτὸς δὲ ἐφήρμοσε δημοφιλῆ πολιτικὴν, καταπολεμῶν τοὺς ἰσχυροὺς καὶ πιεστικοὺς ἄνδρας καὶ περιποιούμενος τὰς λαϊκὰς τάξεις. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη ὡς σωτὴρ καὶ τῷ 354, ὅτε αἱ ἐνέργειαι τῶν Φωκέων ἤγαψαν πάλιν τὸν μεταξὺ Λαρίσης καὶ Φερῶν πόλεμον, λήξαντα διὰ τῆς ἡττῆς τῶν Φωκέων καὶ τῆς παραδόσεως τῶν Φερῶν. Ἐκτοτε αὐξάνεται ἡ δύναμις τοῦ Φιλίππου καὶ παραγκωνίζονται πάντες οἱ ἐγχώριοι ἰσχυροί, μέχρις ὅτου τελευταῖον ἀνηγορεύθῃ ἀρχιστράτηγος τῶν Θεσσαλῶν, ἐνισχύθῃ διὰ φρουρῶν ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς πόλεσι, ἀπέσπασεν, ὡς ὑπηκόους του πλέον, χώρας τινὰς περιοίκων Θεσσαλῶν, καὶ ἀνηγορεύθῃ ἄρχων τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, ὅτε ἀναδιωργάνωσε τὰς τετραρχίας καὶ ἐφορολόγησε λιμένας καὶ ἀγοράς, δι' ὧν κατέστησεν ἑαυτὸν ἀπόλυτον κυρίαρχον τῆς χώρας.

Τῷ 344 ὁ Φίλιππος ἀπηγόρευσεν εἰς τὰς Θεσσαλικὰς πόλεις νὰ κόπτωσιν ἀργυρὰ νομίσματα, ἀπὸ δὲ τοῦ 346—323 ἡ Φάρσαλος ὑπερεῖχε τῆς Λαρίσης διὰ τῆς εὐνοίας τῶν Μακεδόνων πρὸς τὸν Δάσχον.

Κυρίως ὅμως ἀδυναμίαν δεικνύει ἡ Λάρισα κατὰ τὸν χρόνον τῆς Βασιλείας Φιλίππου Ε', ὅτε (219 καὶ 214) οὗτος ἐπέβαλε νὰ πολιτογραφήσωσιν οἱ Λαρισαῖοι πολλοὺς μετοίκους, ἵνα ἐπιτευχθῇ καλὴ καλλιέργεια τῆς χώρας, παρημελημένης ἤδη «ἐνεκα τῶν πολέμων» καὶ ἄλλων συναφῶν αἰτίων, εἰς τὰ ὅποια πρέπει ἴσως νὰ προστεθοῦν καὶ πολιτικαὶ διώξεις ἢ φυγαί. Ἐξ ἰδίας φροντίδος ὁ συγγραφεὺς προσθέτει ἐνταῦθα καὶ ἄλλην περιπτῶσιν πολιτογραφήσεως κατ' ἐπιγραφὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου αἰ., ἣν αὐτὸς εὔρε καὶ δημοσιεύει. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου εἶναι καὶ σπουδαία οἰκονομικὴ μελέτη.

Τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ τόμου εἶναι ἄρτιον ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐμ-

φανίσει. Πᾶν ζήτημα ἀναλύεται καὶ διαφωτίζεται ὑπὸ τῆς ἐρευνητικῆς προσπαθείας τοῦ συγγραφέως, ὅστις χωρεῖ ὡς ἔμπειρος ἱστορικός εἰς ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων, ἀνακρίνων πᾶσαν τὴν βιβλιογραφίαν παλαιάν τε καὶ νέαν, συζητῶν δὲ τὰς γνώμας καὶ δεχόμενος μόνον ὅσας ἡ κριτικὴ του βάσανος ἀποδεικνύει ὀρθάς.

Εἰσέρχεται εἴτα εἰς τὸ δεῦτερον μέρος ἥτοι τὴν Ρωμαϊκὴν περίοδον, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς μάχης τῶν Κυνὸς Κεφαλῶν (197 π. Χ.), ὅτε ἰδρῦθη τὸ νέον *Κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Λάρισαν καὶ κύριον ὄργανον τὸ καλούμενον *Συνέδριον* τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων, οἵτινες ἀνῆρχοντο εἰς ἀριθμὸν ἀνώτερον τῶν 3 ἑκατοντάδων. Ἀνώτατος ἄρχων ἦτο ὁ *στρατηγὸς τῶν Θεσσαλῶν* ἐδρεύων ἐν Λαρίσῃ, καὶ ἔχων τὰ καθοριζόμενα δικαιώματα καὶ καθήκοντα μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτικῶν, πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχόντων μέχρι τοῦ 146 π. Χ. κατ' οὐσίαν, φαινομενικῶς δὲ μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ.

Ἀπαριθμοῦνται δ' οἱ ἐκ Λαρίσης καταγόμενοι στρατηγοί, ἐν οἷς ὁ Πेत्रαῖος περὶ οὗ λέγεται, ὅτι «ζῶν κατεκάη». Ἡ εἰδησις εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ Ν. Γιαννοπούλου καὶ εἶνε ἐσφαλμένη, διότι ὁ σύγχρονος Κικέρων λέγει τὸν Πेत्रαῖον «*securi percussus*» (Cic. Philip. 13,33. AE 1933, 29).

Ἡ πρὸς τὴν Λάρισαν εὐνοία τῆς Ρώμης ἐκτίθεται κάλλιστα, ὥς καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τε τὰς Θεσσαλικὰς καὶ τὰς Ἑλληνικὰς ἐν γένει πόλεις, ὥς μαρτυροῦν καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαί. Θὰ ἐπεθύμουν διασάφησίν τινα ὥς πρὸς τὴν τονιζομένην ἐν σελ. 94 — 5 συγγένειαν μεταξὺ Λαρισαίων καὶ Βοιωτῶν, ἥς μνημονεύει ἡ ἐπιγραφή IG VII 4130, καὶ ἣτις εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὰ ὑπὲρ τὴν Λάρισαν ὑψούμενα ὄρη Πίνδον (ὅθεν Πίνδαρος) καὶ Βότιον (ὅθεν Βοιωτοί).

Τὸ Γ' μέρος πραγματεύεται περὶ τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων καὶ εἶναι ἀξιολογώτατος καρπὸς ἀποκλειστικὸς σχεδὸν τοῦ συγγραφέως κατὰ τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς, ἃς ἔξαντλεῖ οὗτος ἐρευνῶν. Λεπτομερὲς εἶναι ὁ λόγος περὶ τῶν πέντε *ταγῶν* καὶ τῶν ἔργων των, ἐν οἷς καὶ οἰκονομικὰ καὶ ἀγωνοθετικὰ λαρισαϊκά. Μεγάλην σπουδαιότητα εἶχον καὶ οἱ *ταμίαι*, ἀλλαχοῦ μὲν τῆς Θεσσαλίας 2, ἀλλαχοῦ δὲ εἷς, ἀλλαχοῦ ἐνιαύσιος, καὶ ἄλλου ἑξάμηνος. Ὁ συμβιβασμὸς τῶν ποικιλιῶν τούτων εἶναι ἔργον τοῦ συγγραφέως.

Ὁ γυμνασίαρχος ἢ οἱ γυμνασίαρχοι διηύθυναν γυμνάσιον ἢ γυμνάσια, ὅτε ἦσαν συναρχία. Ἐπεμελοῦντο καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν πολιτῶν. Ἦσαν ἐπιφανεῖς πολῖται καὶ ἀνεγράφοντο πολλάκις μετὰ τῶν ταγῶν καὶ δὴ καὶ εἰς σπουδαῖα ψηφίσματα ὥς τὰ τῶν πολιτογραφήσεων. Ἐνίοτε προτιμῶνται αὐτῶν οἱ ἐνιαύσιοι *ἱερομνήμονες* ἥτοι οἱ φύλακες τῶν ἱερῶν περιουσιῶν καὶ παραδόσεων. Ἄλλων τινῶν ἀρχῶν ποιεῖται βραχεῖαν μνηεῖαν, ἐπειδὴ ὀλίγα ἢ ἀσήμαντα

λέγουσι περὶ αὐτῶν αἱ πηγαί. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ *θεσμοθέται*, ὁ *ἵπαρχος*, ὁ *γραμματεὺς*, οἱ *ἐξετασταί* καὶ οἱ *ἀγορανόμοι*, ὡς ἀστυνομικοὶ ἄρχοντες μὲ κατωτέρους ὑπαλλήλους τοὺς ὑαβδούχους.

Ἡ ἀγορὰ τοῦ δήμου διατηρεῖ τὴν ὁμηρικὴν ὀνομασίαν, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκκαλούμενοι εἰς τόπον ἔξω τῆς πόλεως, ὠνόμασαν ἐκκλησίαν. Συνεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ταγῶν εἰς ἐννόμους ἢ νομίμους καθ' ἑκάστην σελήνην, καὶ εἰς συγκλείτας ἢ ἐκτάκτους συνεδριάς. Ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ καὶ τὰ ψηφίσματά της ἦσαν ἡ θέλησις τοῦ κράτους. Διὰ τῆς ἀγορᾶς ἤρχετο τοῦτο εἰς ἐπαφὴν πρὸς ξένας πρεσβείας ἢ ἐξέλεγεν ἰδίους πρέσβεις, ἢ παρεχώρει, πολιτείαν, προξενίαν, εὐεργεσίαν καὶ ἄλλας τιμὰς. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀγορὰν δὲν μετεῖχον οἱ κοινοὶ ἐργατικοὶ πολῖται. Ἀπετελεῖτο αὕτη κυρίως ἐκ τῶν πλουσίων ἀγροτῶν, τῶν εὐπόρων γεωκτημόνων, τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἵτινες οὕτω ἐπλειοψήφουν καὶ ἐκυβέρνην. Ἀλλὰ καὶ οὕτω τὰς θεσσαλικὰς τύχας ἐρρύθμιζε κυρίως ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ θέλησις τῶν ξένων ἡγεμόνων ἢ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν καὶ ὑπάτων.

Ἀκόμη ταπεινότερα ἐν Λαρίσῃ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι ἦτο ἡ θέσις τῆς βουλῆς ἀπαρτιζομένης ἐξ εὐγενῶν πλουσίων καὶ ἀσχολουμένης περὶ θρησκευτικὰς καὶ ἔθνικας παραδόσεις κυρίως. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα, τὰ λεγόμενα τόσον ἀπλῶς ἐνταῦθα, συνάγονται διὰ τῆς ἐπιμόνου καὶ δεξιᾶς χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος ἐπιστήμονος συγγραφέως, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ μελετητὴς αἰσθάνεται ἀγάπην, τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην.

Τὸ Δ' μέρος εἶναι αὐτὸ τοῦτο ἔργον καθαρῶς ἐπιγραφικόν. Ἀναλύονται πᾶσαι αἱ τιμαὶ αἱ ἀπονεμόμεναι συνήθως εἰς ξένους φίλους καὶ εὐεργέτας τῆς πόλεως καὶ διασαφεῖται οὕτω τὸ πολιτικὸν καθεστῶς. Ὅταν π. χ. ἀπονέμεται ἐπινομία εἰς ἄνδρα τινὰ ξένον, δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ἂν ὁ μὴ ἔχων τοιοῦτον δικαίωμα ἡδύνατο νὰ βόσκη τὰ ποίμνιά του εἰς ἀλλοτρίους νομάς.

Ὁ συγγραφεὺς, Θεσσαλὸς τὴν καταγωγὴν καὶ ἐπὶ ἔτη γενόμενος καθηγητὴς καὶ ἔκτακτος ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Λαρίσῃ, προσθέτει ὅσα λέγουσιν αἱ πηγαὶ καὶ ὅσα ἠκριβώσεν αὐτὸς δι' ἀρχαίων λειψάνων ἐν Λαρίσῃ περὶ ἐπιφανῶν τινῶν ἱερῶν ἢ δημοσίων οἰκοδομημάτων, ὡς τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, τοῦ Κερδῶφου Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἐλευθερίου, καὶ τοῦ Μειλιχίου Διός, τῆς Ἀφροδίτης, τῆς Δήμητρος κλπ. Ἐπειτα προσθέτει τινὰ περὶ τοῦ θεάτρου, τῆς ἀγορᾶς, τοῦ Ὀδείου, τῶν Γυμνασίων, τοῦ Βουλευτηρίου καὶ τοῦ Ἱπποδρόμου καὶ τελειώνει διὰ τινῶν λόγων περὶ Θεσσαλῶν Λαρισαίων ἀνδρῶν διαπρεψάντων εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα.

Ἡ βαθεῖα μελέτη τῶν παλαιῶν εἰδήσεων καὶ τῶν νέων γνωμῶν ἐμπνέουσιν εἰς τὸν Συγγραφέα θάρος νὰ συζητῇ τὰς γνώμας τῶν νεωτέρων ἀνδρῶν,

ἐπιφανῶν καὶ ἡγετικῶν ἱστορικῶν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ ὑποδεικνύη δὲ τὰ μειονεκτήματά τινων ἢ τὰς ἀρετὰς ἄλλων ἃς προτιμᾷ. Ἐνίοτε ἀπορρίπτει μετὰ σεμνότητος καὶ ἡρεμίας πάσας τὰς ἐκπεφρασμένας γνώμας, προσφέρον ἄλλην ἰδικήν του.

Εἶναι λίαν συχνὴ καὶ ἐπιμελής ἡ χρῆσις τῶν ἐπιγραφῶν καὶ δὲν γνωρίζομεν ἄλλο ἱστορικὸν ἑλληνικὸν ἔργον, ἔχον τὴν ἀρετὴν ταύτην ἐν ἴσῳ βαθμῷ. Ἡ βιβλιογραφία εἶναι σοβαρὰ καὶ ἀναφέρεται εἰς ἔργα ξένα κυρίως καὶ τινα ἑλληνικά, ὥς εἶναι αἱ δημοσιεύσεις τοῦ Ἀρβανιτοπούλου καὶ τοῦ Γιαννοπούλου. Πάντα σχεδὸν τᾶλλα εἶναι γαλλικά, γερμανικά, ἀγγλικά, ἰταλικά. Ἀπορεῖ δέ τις πῶς ἀνὴρ, ζήσας μέχρι τοῦδε μόνον ἐν Ἑλλάδι καὶ διατρίβων τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους μέχρι πρὸ ἐξαιτίας ἐν Λαρίσῃ ἔμαθε καὶ γλώσσας καὶ βιβλιογραφίαν ἀκριβολόγον (ἤλεγξα δὲ πλείστας παραπομπάς του) καὶ ἐχρησιμοποίησεν αὐτήν, ἐνῶ ἐβαρύνετο διὰ τῆς διδασκαλίας καθημερινῶν μαθημάτων ἐν τῷ Γυμνασίῳ Λαρίσης. Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἐν ὅψει καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ συγγραφέως πρέπει νὰ εἶναι πολὺ εὐχαριστημένον διὰ τοῦτον τὸν διδάκτορά του.

Δὲν εἶναι δέ, νομίζω, πολλοὶ οἱ καθηγηταὶ τῶν πανεπιστημίων μας, οἵτινες, ὅτε ἀνῆλθον εἰς αὐτά, εἶχον ἤδη τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Κ. Ἰσαακίδης** καταθέτει τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Χ. Ἀναγνωστοπούλου «Ἡ Ὀρυζα» Ἀθῆναι 1949 καὶ λέγει τὰ ἑξῆς :

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν τὸ βιβλίον τοῦ Κυρίου Χαραλάμπους Ἀναγνωστοπούλου, Τμηματάρχου τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, τιλοφορούμενον «Ἡ ΟΡΥΖΑ».

Τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἐξεδόθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1949, ἀπαρτίζεται ἀπὸ 350 σελίδας καὶ ἔχει τὸ κείμενον συμπληρωμένον διὰ 70 εἰκόνων.

Οἱ Ἕλληνες καταναλίσκομεν ἑτησίως περὶ τοὺς 30.000 τόννους ὀρυζῆς, ἥτοι 4,5 περίπου χιλιόγραμμα κατ' ἄτομον. Παρήγομεν δὲ ἐν τῇ Χώρα προπολεμικῶς ὀλιγωτέρους τῶν 2.000, μεταπολεμικῶς δὲ περὶ τοὺς 3.500 τόννους. Ἐκαλλιεργεῖτο ἡ ὀρυζα εἰς τοὺς Νομοὺς Μεσσηνίας, Θεσπρωτίας, Πρεβέζης, Ἰωαννίνων, Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ὀλιγώτερον εἰς τινὰς ἄλλους καὶ δὴ λόγῳ τῆς εὐχεροῦς ἀρδεύσεώς των, εἰς ἐλώδη μέρη, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ ἐλονοσία, τὴν ὁποίαν ἡ ὀρυζοκαλλιέργεια ἀτελῶς διεξαγομένη ἐπέτεινεν.

Εἰς τὸ ἀνθυγιεινὸν τῆς περιοχῆς τῆς Ἀχερουσίας Λίμνης καὶ τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν Ἀχέροντος ποταμοῦ ὀφείλεται ἡ δοξασία τῶν ἀρχαίων διὰ τὴν ἐκεῖ τοποθέτησιν τῆς εἰσόδου τοῦ Ἅδου.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀχερουσίας ἡ ἑτησία παραγωγὴ ὀρυζῆς ἐπὶ τουρκο-

κρατίας ἀνήρχετο εἰς 7.000 τόννους. Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν τσιφλικίων οἱ μικροῖδιοκτῆται δὲν συνέχισαν τὰς ἐργασίας τῶν μεγαλοκτημόνων διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ὑδάτων, ἥ δὲ καλλιέργεια ἐμειώθη εἰς στρέμματα καὶ ἡ παραγωγὴ τῷ 1931 ἔφθανε μόλις τοὺς 650 τόννους.

Εἰς παλαιότερας ἐποχὰς ἴσχυον παρ' ἡμῖν περιοριστικαὶ διὰ τὴν ὀρυζοκαλλιέργειαν διατάξεις διὰ τὸν κίνδυνον τῆς ἐλονοσίας. Ἡ ἐχθρότης, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυνεν ὁ πληθυσμὸς τῶν περιοχῶν καλλιεργείας ὀρυζης, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐργοστασίων ἐπεξεργασίας τοῦ προϊόντος, τέλος ἡ ἔλλειψις καταλλήλου βοηθήματος πρὸς καθοδήγησιν τῶν καλλιεργητῶν, ἦσαν τὰ αἷτια τῆς μὴ ἐπεκτάσεως καὶ βελτιώσεως τῆς ὀρυζοκαλλιεργείας παρ' ἡμῖν.

Τῷ 1934 ἤδη ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κύριος Κυριακὸς εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν δημοσιευθεῖσαν «Γεωργικὴν Πολιτικὴν τοῦ Κράτους» ἔγραφεν, ὅτι ἡ ὀρυζοκαλλιέργεια ἦτο ἐνδεδειγμένη ἐν Ἑλλάδι καὶ ὅτι θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐξάγωμεν ὄρυζαν.

Ἡ ὄρυζα ἐπὶ πλεόν εἶναι βελτιωτικὸν φυτόν. Ὑπάρχουσι παραλίμνια καὶ παραποτάμια ἐδάφη, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀλατοῦχα καὶ συνεπῶς ἀκατάλληλα διὰ πᾶσαν παραγωγὴν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὥς βοσκήσιμοι τόποι. Ταῦτα μετὰ διευθέτησιν τῶν ὑδάτων καλλιεργούμενα διὰ ὀρυζης καὶ ἐκπλυνόμενα καθίστανται μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀλάτων ἄριστα διὰ τὴν παραγωγὴν δημητριακῶν, βάμβακος καὶ ἄλλων προϊόντων.

Διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως δὲ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς Οἰκονομικῆς Βοηθείας, ἡ ὄρυζα ἐκαλλιεργήθη τῷ 1949 εἰς ἀλατοῦχα ἐδάφη τῶν περιοχῶν Μεσολογγίου, Ἀρτης, Λαμίας Θεσσαλονίκης καὶ Σεργῶν ἐπὶ συνόλου 2.650 στρεμμάτων καὶ τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν λίαν ἐκανοποιητικά, ἀφοῦ αἱ ἀποδόσεις εἰς καρπὸν ἔφθασαν κατὰ στρέμμα τὰ 435 χιλιόγραμμα, καταπλήξασαι τοὺς θεωροῦντας ἄγωνα τὰ ἐδάφη χωρικούς. Ἦδη ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἡ ἐπέκτασις τῆς ὀρυζοκαλλιεργείας κατὰ τὸ 1950 ἐπὶ 28 000 στρεμμάτων ἀλατούχων ἐδαφῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1935 τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας κατηύθυνε καὶ ἐτόνωσε τὰς προσπάθειάς τῶν Γεωπόνων διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ὀρυζοκαλλιεργείας εἰς τὰ δι' αὐτὴν ἡρμοσμένα ἐδάφη ἀπὸ τοῦ 1935 καὶ αὕτη κατέχουσα τὸ 1936 13.147 στρέμματα καὶ τὸ 1940 18.926 στρέμματα, ἔφθασε τῷ 1949 εἰς 80.000 περίπου στρέμματα. Αἱ προβλέψεις διὰ τὴν ἀρχομένην περίοδον ἀναβιβάζουσιν τὴν ἔκτασιν τῆς ὀρυζοκαλλιεργείας εἰς 120.000 στρέμματα.

Ἡ ὀρυζοκαλλιέργεια σὺν τῇ ἐπεκτάσει αὐτῆς προήχθη, ἀφοῦ ἡ παραγωγὴ ἀναποφλοιώτου καρποῦ, ἡ ὁποία τῷ 1936 ἀνήρχετο εἰς 1.587.200 χιλιό-

γραμμα με απόδοσιν κατά στρέμμα 120,7 χιλιόγραμμα, ἀνῆλθε τῷ 1940 εἰς 4.419.006 χιλιόγραμμα με απόδοσιν κατά στρέμμα 233,50 χιλιόγραμμα καὶ τῷ 1949 ἔφθασε τοὺς 19.589 τόννους.

Εἷς ἐκ τῶν τὸ πρῶτον ἀσχοληθέντων εἰς τὴν ὀρυζοκαλλιέργειαν εἶναι ὁ κύριος Χαραλάμπης Ἀναγνωστόπουλος, ὁ τῷ 1936 Διευθυντὴς τῆς Γεωργικῆς Ὑπηρεσίας Λακωνίας, ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ βραδύτερον εἰς τὴν Ἡπειρον, ἵνα παρακολουθήσῃ τὴν πρακτικὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύζης, ἐκρησιμοποίησε δὲ Ἰταλικά, Ἀγγλικά καὶ τινὰ Γαλλικά συγγράμματα, ὥς καὶ τὰς διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ὀρυζοκαλλιέργειαν ἐκθέσεις τῶν Γεωργικῶν Ὑπηρεσιῶν, οὕτω συνέγραψεν οὗτος καὶ ἐδημοσίευσεν ἰδίαις δαπάναις ἄρτιον καὶ μόνον ὑπάρχον ἐλληνιστὶ βοήθημα διὰ τε τοὺς Γεωπόνους καὶ τοὺς καλλιεργητὰς πρὸς διάδοσιν τῆς ὀρυζοκαλλιέργειας.

Τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον διαιρεῖται εἰς 18 Κεφάλαια :

Εἷς τὸ πρῶτον ἐκτίθενται τὰ τῆς βοτανικῆς κατατάξεως, τῆς οἰκολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ὀρύζης. Εἰς τὰ ἐπόμενα δώδεκα κεφάλαια περιγράφονται, ἡ ἐπίδρασις τῆς ὀρυζοκαλλιέργειας ἐπὶ τῆς ἐλonoσίας, ἡ οἰκονομικὴ σημασία της, ἡ διὰ τῆς ὀρυζοκαλλιέργειας ἐξυγιάνσις τῶν ἀλατούχων ἐδαφῶν, τὰ τῆς καλλιέργειας της, αἱ ἀσθένειαι καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς, ὥς καὶ ἡ δυνατότης τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ὀρυζοκαλλιέργειας μετὰ τῆς ἰχθυοτροφίας. Εἰς τὸ δέκατον τέταρτον κεφάλαιον ἀναφέρονται τὰ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ καρποῦ διὰ τὴν ἀπόκτησιν βρωσίμου ὀρύζης. Εἰς τὸ δέκατον πέμπτον ἐξετάζεται ἡ ἀξία τῆς ὀρύζης ὥς τροφῆς, εἰς τὸ δέκατον ἕκτον τὸ ἐμπόριον αὐτῆς καὶ εἰς τὸ δέκατον ἑβδομον τὰ προϊόντα τῆς ὀρυζοπαραγωγῆς καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν. Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον ἐκτίθεται ἡ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσα διὰ τὴν ὀρυζοκαλλιέργειαν νομολογία.

Τὸ βιβλίον τοῦτο πληροῦν πράγματι κενὸν ἀποτελεῖ χρησιμώτατον βοήθημα διὰ τοὺς Κρατικοὺς καὶ ἄλλους Γεωπόνους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς προηγμένους καλλιεργητὰς, συμβάλλει δὲ σαφῶς εἰς τὴν επέκτασιν καὶ βελτίωσιν τῆς ἐν λόγῳ καλλιέργειας.

Ἡ ὀρυζα εἶναι ὑπόθεσις ποσοῦ περίπου 15.000.000.000 δραμῶν κατὰ τὸ ὅποιον θὰ αὐξήσωμεν τὸ ἐτήσιον ἐθνικὸν εἰσόδημα χωρὶς μάλιστα νὰ μειώσωμεν ἄλλην τινὰ καλλιέργειαν, ἀλλ' ἀπεναντίας θὰ αὐξήσωμεν τὴν παραγωγὴν μας εἰς νέας ἐξυγιαινομένας ἀλατούχους ἐκτάσεις.